

Het veerhuis

Ida Gerhardt

bron

Ida Gerhardt, *Het veerhuis*. Uitgeverij v/h C. A. Mees Wereldbibliotheek N.V., Santpoort / Amsterdam 1946 (tweede druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/gerh002veer02_01/colofon.php

© 2018 dbnl / erven Ida Gerhardt

Kosmos

Voor Marie van der Zeyde

Wandeling in Vlaanderen

*Het landschap had ons opgenomen,
de dag heeft helder ons behoord;
de open hemel, 't gras, de boomen,
een levend water - en volkomen
de vreugd van woord en wederwoord.*

*De peppels langs de smalle dijken
bloeiden, bestoven van het goud,
de lucht scheen eind'loos diep te wijken,
maar aan de voet was ons het prijken
van kleine planten welvertrouwd.*

*O licht over de voorjaarslanden,
waarin de leeuw'rik valt en stijgt,
en water dat de oeversranden
bloeiend weerspiegelt en ons bande
in aandacht die zich overneigt,*

*hoe zacht neemt gij het hart gevangen
en richt het tot zijn stillen zin -
de blik zwerft uit, een stout verlangen
spant reeds zijn kracht en zoekt de lange
horizon af; nieuw werk gaat in.*

*En dit was met ons langs de wegen
bij 't rustig, gelijkmatig gaan,
beleden soms en soms verzwegen,
maar van elkander in genegen
aandacht begrepen en verstaan.*

*Zon kleurde de verweerde hoeven,
de leiboom bloeide aan de muur,
de boomgaard prijkte - en het toeven
bij deze pracht bood ons te proeven
de volle gaven van het uur.*

*Het landschap staat in mij geschreven,
gras, water, bloemen, ieder ding, -
ook wij, in aandacht weggegeven,
en over al dit bezig leven
het licht in hooge koepeling.*

Vlaanderen, voorjaar '38.

Kosmos

Kosmos

Het spel van lijn en kleur en van schakeering
dat leeft in de natuur, het donker en het licht,
- wetten van wisseling en wederkeering -
ik vind het terug in het voltooid gedicht.

De groeiwijs van de plant, het levend zich ontvouwen
van vorm na vorm, weer rustend in de regelmaat
die fijn vertakt door bloem en blad en stengel gaat,
is mij een teken dat het stil, geduldig bouwen

van woord aan woord gehoorzaamt aan eenzelfde streven.
- Wij luist'ren: hoorbaar, op ons ademen bewogen,
stuwende en gestadig is het eigen leven

verborgen arbeidend; totdat het diepst verlangen
tot rust wordt in het woord. Dan ligt voor onze oogen
de vorm, waarin het trillende is ingevangen.

Milium effusum

Een pluimgras-schaduw, neergeschreven
en wiegende over mijn blad; -
op het effen papier het beven
der arepluimen, rijke schat
van fijne zaden, kiemend leven;
boven de puntig uitgedreven
gescherpte blaad'ren ijl geheven.

Beeld van het overvele dat
het trillend vers zoekt na te streven
en in zijn eenheid samenvat:
de ranke bouw, het vrije zweven,
der woorden duizendvoudig leven, -
o zinrijk teeken, hier gegeven,
gespiegeld op het wachtend blad.⁺

+ milium effusum - breed gierstgras.

Kinderspel

Hij zat nadenkend bij zijn kleine schat
- een doos met schelpen - en met fronsend turen
de namen prevelend zag hij de uren
terug, waarin hij hen gevonden had.

Dagen van open zon, dagen van regen
en vlagen wind, het breken van de zee -
en alle argelooze vreugden, die ermee
verweven waren, tot naar stiller wegen

zijn aandacht boog - het lijnenspel, de kleuren,
het kleine leven dat dit broze bouwde,
het zeediep met het wonderlijk gebeuren
van plant en dier, zooals hij in vertrouwde

verhalen het herlas... en in dit zoet herkennen
nog dieper dalend, sloot hij glimlachend de oogen;
glijdend langs nerf en karteling bewogen
de vingers in een tasten, een gewinnen

aan diepste aandacht - Sober spel, omgeven
van een zóo groote stilte, dat ook wij gevangen
toezagen, - dan een flitsend even
elkaar aanzien: wij lazen een gelijk verlangen.

De akelei

(Dürer)

Toen hij het kleine plantje vond,
boog hij aandachtig naar den grond
en dan, om wortels en om mos
groef hij de fijne aarde los,
voorzichtig - dat zijn hand niets schond.

Behoedzaam rondom aangevat
droeg hij het langs het slingerpad
van bosch en akker voor zich uit,
en schoof het thuis in 't licht der ruit
zooals hij het gevonden had.

Dan, fluitende en welgezind
mengde hij zoekend eerst de tint;
diepblauw en zwart ineengevloed,
met enk'le druppels rood doorgloed,
dat het tot purper samenbindt.

En uur aan uur trok stil voorbij;
zóó diep verzonken werkte hij,
dat het hem soms was of zijn hand
de vezels tastte van de plant -
zoo glanzend kwam de omtrek vrij.

Totdat het gaaf te prijken stond:
de wortels scheem'rend afgerond,
het uitgesprongen groene blad
scherp in zijn karteling gevat
tegen den lichten achtergrond;

de bloemkroon purper violet,
de hokjes om het hart gebed
en boven de geknikte steel
de honingsporen - het juweel
vijfvlakkig - kantig neergezet.

In 't vallend donker toefde hij
nog dralend bij zijn akelei;
dan - in het laatste licht van 't raam
schreef hij de letters van zijn naam
en 't jaartal glimlachend erbij.

Aanhef

Aanhef

Van heuvel tot heuvel gaat een schalmeien,
- een heldere inzet, een dagbegin -
van heuvel tot heuvel gaat een schalmeien,
bergen en hemel sluiten het in.

Zwelt er een tegenroep in de valleien?

Donkerte huist in het dal daar beneden;
schaduwen - tusschen de wanden der boomen
ritselt het water, een prevelend stroomen -
vochtiger klank in het dal daar beneden.

IJl is de morgen en fonk'lend de landen;
schuivende bundels van licht, dat gaat breken
trekken voorbij, tot hun vluchtende randen
glijdend in 't nevelig dal zijn ontweken.

Zwerft daar een weerglans in donkerder streken?

Wereld, gevat in dit zuivere dagen,
wisselspel over de glooiende landen,
lokt gij de slum'rende fluit in mijn handen?
- Wat wordt mij nader en nader gedragen?

Zal ik het vinden, dit prille beginnen, -
stijgende inzet, waarbinnen zich even
in een bewegend schakeeren, een zweven,
lichtend verraadt, wat ik spelend zal winnen?

Los uit den donkeren oorsprong, geheven,
vormt zich de toon - in een tint'ling, een beven
slaat het tot melodie, wordt het tot leven, -
vrij naar het licht van de heldere morgen.

Stralende aanhef, wat houdt ge geborgen?

Scherzo

Zachte argeloze vreugd
die ons éénmaal werd beschoren,
toen wij in den dans verloren
deelden in het spel der jeugd.

In de lichte snelle rei
werden wij ook meegenomen,
in den dans voert de volkomen
zorgeloosheid heerschappij.

Helder klonk de korte slag
van de handeklap, - de paren
neigden spelend tot elkaar en
weken weer met schaterlach.

In dit dansen werd een licht,
tintelend geluk geboren, -
zingt het nu nog, onverloren,
zingt het nog in mijn gedicht?

Een herinneren, een glans
in mijn sober werk gebleven, -
soms een glinstering, en èven
de figuren van den dans.

De fluit

Voor Titia Langeveld.

Ik ken op aarde geen geluid
zoo zuiverend als van de fluit,
een open landschap brengt het mij
jong in de tinten groen nabij,
- schaduw en licht gaan in en uit. -

Is het de oorsprong van het hout
dat in zich nog besloten houdt
de boom, gevormd in ring na ring,
het loover in zijn fluïstering,
het ruischen dat zich wijd ontvouwt?

Hoor, in de ebben schacht verdoken,
dit stroomen, donker en gebroken,
een oerklank stamelend bevrijd,
een zingen in aanvankelijkheid
en dolen, prevelend gesproken.

Een adem schiep de eerste mensch
en nu bezielt hij naar zijn wensch
dit hout - met rijzen en met dalen
formeert het tastend ademhalen
de tonen. Langs hun zuiv're grens

de reeksen, ijl omhoog getogen
en als in strak azuur ontvlogen
zoo licht en bovenaardsch ontstegen, -
dan dalend in een speelsch bewegen
tot milder wending omgebogen.

Een heuvelland komt in het licht,
fijn bloeiend gras, trillend gezwicht,
een oeverbocht, het zilver stroomen
van een rivier, gehuifde boomen;
rondom het strenge vergezicht

der naaldhoutbosschen - Wat bewoog
er onder de satijnen boog
der treurwilgtakken? Aangelopen,
teer en verwonderd in het open
riviergras dit figuurtje, - hoog

sloeg er een vogel, parelend klaar -
er viel een vak van zon - en paar
na paar, een losse rand
kwam te bewegen in het land;
dansende, dwalend door elkaar,

met in ontglippen en ontmoeten
een prille drift, een huiverzoete
ontvoering - Uit het verre loover
waait een versluierd roepen over,
een lachen vlucht op lichte voeten,

een rank, een speelsche fantasie.
D'aanvankelijke melodie
wordt strak, in effen trant hernomen
en trekt voorbij - een naderkomen
van 't afscheid, dat ik wenken zie.

Een nauw gewaagde klank - nog even
huivert een ademtocht van leven
langs de versmalde parelrij
der gaten - maakt zich stijgend vrij -
dan dooft omfloerst het lichte zweven.

Als ging het leven zelve uit
zoo is het ons nu dit geluid
verstierf - wij zien elkander aan,
nog toevende. -

Quo carmine demum

Tuin van Epicurus

Wij kozen soberheid tot bondgenoot, -
de geest beheerscht als willig instrument
het lichaam, tot dien fieren dienst gewend;
gevoed met zuiver water, zuiver brood.

Wij kozen soberheid tot bondgenoot, -
besloten schikt zich in der uren kring
naar strikten trant tot rust en ordening
wat ons het denken, vrijuit zwervend bood.

Wij kozen soberheid tot bondgenoot, -
wij arbeiden in zwijgen en geduld;
de dag is als een honingkorf gevuld
en vriendschap is in onzen tuin genood.

Wij kozen soberheid tot bondgenoot, -
en uur na uur draagt ons zijn gave aan,
wij rijpen als de vruchten, als het graan
in 't goede leven tot den goeden dood.

Lucretius

*...noctes vigilare serenas, quaerentem dictis quibus et quo carmine
demum...*

Zonlicht en wolken en de roekeloze pracht
der aarde, uitgebroken, naar het licht
zich tillende en bevend toegericht, -
bloeiende leeft het vóór mij in de stille nacht.

Helderder nog en klaarder, met in het verschijnen
iets bovenaardsch, een glanzen als het eerste dagen
van wat geschapen is en in een dwingend vragen
mij toegewend. - O, eenmaal argeloos te zijn en

niets dan deel te wezen van dit bloeiend leven, -
zooals het dier, het kind, uiteindelijk ontheven
van wat ik zelf mij koos: dit zwoegen, deze pijnen.

Zal ooit het woord ik zóó formeeren dat gedreven,
gevormd tot eigen staat, een wereld in het schijnen
van jong ontsprongen licht mijn handen komt ontzweven?

Na den dag

Nog bergt de grond gegiste zon
warm onder 't harsig naaldtapijt, -
een dierenspoor heeft naar de bron
en deze stilte mij geleid,
- het spat wat fijne zilverigheid -

De dag was ongemeten wijd,
ik ben doorgloeid van wat ik won, -
vandaag was het of nieuw begon
de aarde in oorspronkelijkheid.

En óók het vers, waarop ik zon, -
hoe werd het zóó van zelf bevrijd,
elk woord of het niet anders kon
volstrekt in zijn aanwezigheid.

Het ligt zoo glanzend uitgespreid
in 't effen rijm, dat het omspon
en gaaf in zijn beslotenheid; -
de hartslag van een verre bron
rimpelt het even en verglijdt. -

Is dichten slechts aandachtigheid? -

Moment

De kleine hof ligt in het middaglicht,
de bijen zwermen om de bloesemboomen;
- een arbeiden in de natuur, in mijn gedicht -
dan zie ik langs het dalend pad haar komen

in zon - en als een vlam doorlicht het oogenblik
mij hel. Dit licht, haar nadering, het stuwend lenteleven,
- bloei en bevruchting - en daarmee verweven
ons beider eenheid en het scheppend ik.

En eens, in stiller dagen van het jaar,
vervulling van dit uur, voldragen leven:
beladen takken en van mij en haar
het overvele in mijn werk geschreven.

Miniaturist

O zachte glans, getemperd stralen
der uren op het werk gericht, -
de dag met rijzen en met dalen
zegt mij met zijn wiss'lend licht,

dat kleurt het nederig gerei,
het tafelvak, de effen wanden,
glijdend het perkament voorbij
en 't ingehouden werk der handen.

Achter het raam de fonkeling
van hoven, bosch en ploegland buiten;
de horizon in zuiv're ring
getrokken komt mijn rijk omsluiten.

Faun

Hij staat geleund tegen de stam
en keurt de saamgevoegde fluit,
besprongen door de rosse vlam
van het gewaaierd varenkruid.

Hij toeft, maar ademt elk gerucht,
de geur van loover dat vergaat,
het vallen van een rijpe vrucht,
die in de weeke aarde slaat.

Het lichaam, in zijn korte rust,
is wreed en teeder tegelijk;
de oogen waken, fel van lust,
over het ondoordringbaar rijk.

Herinnering

Voor mijn Vader.

De geur van kruisemunt waait over, -
ik zie mijn vroege kindertijd,
de wei, het slootje en zijn toover
van koelte en doorzichtigheid.

Water en de geheimenissen
die voor het turen opengaan,
scholen van kleine, snelle visschen
in vlucht en onbeweeg'lijk staan.

En planten, fijn vertakt en zwevend,
in heldere rechtstandigheid
beneden in de diepte levend
of op het water uitgespreid.

Spelen, maar met een eerste ontwaren
van d'onvervreemdbaar eigen aard -
O spiegeling - na zóóveel jaren,
heb ik het alles gaaf bewaard?

Thuiskomst

Dit is mijn droom - het kleine huis aan de rivier;
het rusteloze scheren van de zwaluw gaat er
langs dak en raam; de roodborst nestelt bij de vlier.
Een schip zeilt traag voorbij; de bel luidt over 't water.

En als ik nader waar de dijk zich buigt door 't land,
richt kort zich op die in den lagen tuin gebogen
over de spade staat - en met de vrije hand
weert zij het helle licht beschuttend van de oogen.

Hoe ken ik dit gebaar, hoe is het mij vertrouwd, -
dit sterke opzien van wie daag'lijks naar de lucht en
het wiss'lend, open water turend, rustig oud
werd in dit dijklant en zijn ruime wolkenvluchten.

Er is een scherp herkennen van elkaar en
dan komt zij langs het smalle klinkerpad geloopt, -
maar keert nog terug en stoot de stroeve huisdeur open.
Dit oogenblik - wat tellen zóóveel bitt're jaren?

In memoriam

Met duizend fijne zaden
ving het te sneeuwen aan,
de ongerepte paden
ten ik alleen gegaan.

Roerloos ligt het volkomen
herschappen land om mij, -
die mij werd weggenomen
nu is hij zóó nabij,

als nadert een ontmoeten
in deze sneeuwen laan, -
ik zie het spoor der voeten
waar wij tezamen gaan.

Kerstmacht

I

Kerstmacht - het woord is als een lafenis,
een koele sneeuw, glanzend onder het zachte
stralen der sterren - op de landen is
het weerloos stil, een ongerept verwachten.

Kerstmacht - het eenzaam zwerven der gedachten
rondom het oud verhaal, het nimmer uit te spreken
verlangen naar het helder zingen in de nacht en
het opgaan van de ster, een lichtend teeken.

Kerstmacht - het sneeuwt op Uw geschonden aarde,
dun en verstuivend dekt een huivering
van ijle val, een lichte zuivering
het vragen, dat wij ongestild bewaarden.

II

Kerstmacht, de kentering van 't jaar -
het huis besluit zijn vreugde-en-leed,
en 't schuwe denken aan elkaar,
nu elk de ander wakend weet.

Een vragen, zoekend in de nacht
doolt langs de kamers, gaat en keert -
hebben wij niet elkander zacht
en onverbiddelijk geweerd?

De sterren schuiven langs het raam,
buiten slaat traag het late uur;
een zelfde huis houdt ons tezaam.
Hoe kostbaar lijkt, hoe broos van duur

dit ééne soms: bijeen te zijn, -
draagt ieder dan van dag tot dag
dit óók - dit heimwee en de pijn
om de gebroken vleugelslag?

Wij staren zwijgend in de nacht,
in deernis om elkaars gemis,
het hart dat hunkerend verwacht
wat zoozéér onbereikbaar is.

Het veerhuis

Het water (I)

Voor mijn Vader

Spreek bij het werk

Als ik nu in dit land
maar wat alléén mag blijven,
dan zal de waterkant
het boek wel voor mij schrijven.

Dit is wat ik behoef
en hiertoe moest ik komen,
het simpele vertoef
bij dit gestadig stroomen.

Het water gaat voorbij,
wiss'lend gelijk gebleven, -
het heeft stilaan in mij
een nieuw begin geschreven.

Ik weet met zekerheid,
hier vind ik vroeg of later
het woord dat mij bevrijdt
en levend is als water.

Een liedje van het water

Ik lag den lieven langen dag
tusschen het bloeiend fluitekruid;
er zweefde een liedje voor mij uit,
nu hoort naar wat ik zingen mag:

Wie nooit den lieven langen dag
bij 't spiegelklare water lag,
zijn uur is kort, zijn vreugd heeft uit, -
want nimmer zag hij wat ik zag
tusschen het bloeiend fluitekruid.

Wie naar het klare water gaat
hem zullen de oogen opengaan,
want zeker zal hij hier verstaan
- geknield tusschen wat groeit en leeft -
hoe God het schoonste zingen geeft
bij water, bloeiend kruid en riet
om niet! -

De rit

De hooggewielde wagen
gaat door het spattend grint;
ik voel de korte vlagen
van ruimte, zon en wind

bij 't dravelingsche rijden
over de zware dijk;
de stroom is mij bezijden,
de polder ligt te kijk.

De spiegels van mijn oogen
staan open op het licht;
een jong en waaksch vermogen
is in mij opgericht.

En bij dit straffe draven,
der hoeven held're slag
ontspringen duizend gaven
den fonkelenden dag.

Feest is er in dit rijden
en lichte zegepraal, -
zóó wint mijn drift het wijde
en zóó wil ik mijn taal.

Schepen

Florens velis
(*Lucretius*)

Schepen als zeilende bloemen
over de zilv'ren rivier, -
mag ik gezegend mij noemen,
't rijkste ontwaarde ik hier.

Statig hun langzaam verschijnen,
donker van zeil en van boeg;
in de besluiting der lijnen
trotsch en zich zelve genoeg.

Zeilen als zwellende blaad'ren
aan een ontplooiende kroon;
schaduwen dragend bij 't naad'ren,
donker, verrukkelijk schoon.

Zalig en overgegeven
volg ik hun komen en gaan, -
tot in het hart van het leven
raakt mij hun nadering aan.

De revier

De boerenmensen hier
die zeggen: 'de revier',
wat hééft zoo'n woord een zwier!

Dan zie ik water, riet,
en eindeloos 't verschiet;
de vogels, fel bespied,
reiger en karekiet, -

Ziet gij dit alles niet?

Dat doet een enkel woord,
dat groeide waar het hoort,
het draagt zijn zaad wel vóórt.

Gezegend wie het hoort!

Het andere land

Zacht is de waterkant
zacht is de groene weide;
maar zachter kleurt het land
ginds aan de overzijde.

Het riet, de oeversrand
fluis'tren te allen tijde
beloften in het land
ginds aan de overzijde.

En staande hand in hand
wij zwijgend turen beiden
naar 't licht bewaasde land
ginds aan de overzijde.

Zoo na ons hart verwant
zo ver van ons gescheiden;
het onbereikbaar land
ginds aan de overzijde.

Lachende

En toen ik kwam geloopt
langs ruigte en waterkant,
vloog plots'ling, kort en open,
een lachen over 't land,
een zuiver, frank geschater
dat kaatste op het water,
rivier en lucht verwant.

Mijn hart werd meegenomen,
het sprong zijn grenzen uit;
ik tuurde langs de zoomen
van wilgen, bies en ruit, -
ginds op het groene eiland,
dáár huisde in het weiland
het fonkelend geluid.

Hoor, wéér! Nu in herhalen,
helder omhoog gericht;
dat lachen zóó kan stralen -
ik zàg dat schoon gezicht:
een mensch die staat te kijken
waar land en stroomen prijken
en làcht tegen het licht.

Nu moet bij herfst ik zwerven, -
het land is uitgedoofd,
de kleuren gingen sterven,
het mooiste is geroofd.
Wát kan het hart verwerven
aan glans? - Wij moeten derven
wat lachend werd beloofd.

Naar den winter

De waterkant wordt ruig verweerd,
het rietland goud en roest van dracht;
vandaag heb ik mijn boot gemeerd
bij 't huis dat naar den winter wacht.

Van zwerfsche tochten teruggekeerd
draag ik in mij nog al de pracht
der dagen, die thans ongedeerd
over den drempel wordt gebracht.

Laat hier de winter en zijn macht
mij vinden, op het werk gekeerd,
in stilte, overrijk bevrucht, -
- het nuttelooze afgeweerd.

Het water (II)

Het veerhuis

Als langs de duisterende waterbaan
de veerboot aan de meerpaal is gebracht,
begint het rijkste wat ik ken: te nacht
hoor ik het water aan de schoeiing slaan.

Diep ingenesteld in het donker huis
lig ik te luist'ren naar die trage klop;
en een verbeiden richt zich langzaam op,
speurend - het hart wordt in de stilte thuis.

En wéér hervindt het, door de stroom bespeeld,
zijn ondoorgrondelijk en diep bezit, -
van hemel en rivierland rijst het beeld;
de dag is heerlijk, heerlijker is dit

verholene, wat de daggezichten bindt:
één blinde kern, die schoksgewijs ontstaat, -
en het vertragen dan tot diep beraad
als woord na woord te fluisteren begint.

Daarbuiten leeft de stroom, waarover wijd
der sterrebeelden pracht is opgegaan;
door 't venster waait een reuk van water aan, -
ik weet geen naam voor dèze zaligheid.

Het zoldervenster

Wij stonden voor het zoldervenster saam, -
daarbuiten heerschten zon en wind en regen
in vlagen blinkende elkander tegen -
de spitse droppels sloegen aan het raam.

En toen - voorbij de hemel op ons aan
kwam recht een vlucht van wilde ganzen streven -
het licht lag telkens op hun vleugels even
om dan in donkerte weer om te slaan.

Het schreeuwen was vlakbij - het klein vertrek
scheen plots'ling door het voorjaar ingenomen,
zoo onverwacht en stormende gekomen
en groeiende in het woordeloos gesprek

dat aanving: alles wat zich nieuw bezint
na donk're maanden - afweer en verlangen
doorengemengeld; wereld ingevangen
door 't raam, de wanden en het dakgebint.

In het schip

Te liggen met gesloten oogen
in 't donkere ruim dat ons omvat
- een wieg van binten, toegebogen -
de goede stroom om 's harten schat.

Eentonig trilt een sidderend schuren
de ketting langs, het krakend hout
slaapt niet - o water, deze ure
wees met het schip en ons vertrouwd,

dat wij tezamen ons bezinnen
hoezeer gij van ons beiden zijt;
want tusschen wat wij zóó beminnen
en ons is geen gescheidenheid.

Tòt wij ons aan den droom vertrouwen
die diep in ons geborgen is:
't zeil dat omhoog gaat aan de touwen,
als het weer licht en morgen is.

De wel

Wij zwommen samen door de kalme stroom
en schoven door een spiegeling van wolken;
toen trok een tinteling van koeler kolken
scherp door de luwe kreeken bij de zoom.

Het lokte ons om door die huivering,
die zuil van wellend water neen te schieten;
met lichte schrik, met schaterend genieten
bespeeld door koudes frissche zuivering.

Wij vluchtten wel, als ons tè vast omsloot
om pols en voet de greep van koele ringen,
maar keerden schalks, tot zij ons weer omvingen
en gaven tartend ons de wiss'ling bloot.

Verrukkelijke wijsheid van het spel,
hoezeer zijt gij ons beiden bijgebleven:
het water klaar, de lieve lust te leven
en 't argeloos lachen om die kleine wel.

Troost der rivier

In droefenis een zuiv're toeverlaat,
o zilveren rivier, waart gij het meest, -
gij zijt de wel van helderheid geweest,
die spiegeldiep, mijn vragen heeft verzaad.

Want wie u trouw blijft, weet hoezeer geneest
het peinzen, dat bij u te rade gaat
en zoekt en buigt zich over, tot hij leest
den zin, die in uw stroom geschreven staat.

Wat bleef van opstand aan uw oeverbocht?
wat kleine tranen om een klein verdriet,
verwaaid. - Het land rust mild en wijd.

Dan heeft de oogopslag zijn rijk gezocht, -
en 't eindeloos blinken van uw stroomgebied
omvat hij in een klare zekerheid.

Melodieën

Pastorale

Over het water,
over de wei,
die mij de liefste zijt
wees mij nabij.

Ruischen van water,
bloeiend het land,
parelende klaarte
die het onspant.

Daarin een vragen
zwerfende uit,
jubelend klagen
ontspringt aan de fluit.

Over het water,
over de wei
speelt het U nader,
nader bij mij.
Weiflend in schromen
tilt zich de voet,
aarzelend komen
met al vermoed

weelde der uren
veilig verwacht, -
diep is hun duren,
dieper de nacht.

Over het water,
over de wei,
die mij de liefste zijt
wéés mij nabij -

Dans

Wat zingt het popelend refrein?
Kom mede in de snelle rei;
wij dansen op de klaverwei,
met lichte voet, op lichte maat,
totdat de rei verstrengeld staat:
guirlande. -

Wat zingt het popelend refrein?
Kom mede in het heerlijk spel;
het uur is kort, de dag is snel,
wij grijpen wat zoo rap ontwijkt
als vleugend licht dat overstrijkt
de landen. -

Wat zingt het popelend refrein?
Kom mede in de dansfiguur;
wees ééne vonk in 't kruisend vuur
van oogenlachen naar elkaar,
tot lief bij liefste, paar na paar,
belanden. -

Kinderliedje

'k Moest dwalen, 'k moest dwalen
langs bergen en langs dalen;
zóó zong het in mijn kindertijd,
nòg wordt het hart mij weerloos wijd
bij 't simpele herhalen,
'k moest dwalen. -

Een vragen, een vragen
werd dwingend meegedragen
als 't zingen door de ronde ging;
een eind'looze verwondering
kwam stilaan in mij dalen,
'k moest dwalen. -

Ontwaren, ontwaren
van verten die er waren,
van heuvels waar de voeten gaan, -
maar eenzaamheid kwam bonzend slaan
in 't hart bij het herhalen,
'k moest dwalen. -

Na jaren, na jaren
hoe bitter werd te ervaren
levens verlangen, levens pijn
gevangen in dit klein refrein, -
geluk nooit te behalen,
'k moest dwalen. -

Oogentroost en eereprijs

Oogentroost en eereprijs
- need'rig bloeisel - zijn in Mei
open op de groote wei,
wie bij hen één dag wil toeven
zal geen rijkdom meer behoeven;
als de leeuwerik wordt hij vrij,
als de blik van kind'ren wijs -
oogentroost en eereprijs.

Oogentroost en eereprijs -
glâns en zoete artsenij
zijn hun namen allebei;
wie met hen alléén wil wezen,
méér zal hij dan honing lezen;
zoek hen in het vroeg getij,
vind verwond'rings paradijs -
oogentroost en eereprijs.

Tot den slaap

Zoo kom tot rust. Vertrouw u aan de nacht,
te slapen gaat nu alles op de aarde -
en geef verloren wat uw hart bezwaarde,
langs verre stroomen wordt het thuis gebracht.

Zoo kom tot rust - en hoor naar het gestadig
ruischen des levens. Al wat is geschapen
doorwoont het, aan zijn hartslag moogt gij slapen:
ook in u zelve arbeidt het genadig.

Zoo kom tot rust - en vind de diepe dalen
van slaap. De sterren gaan, de waat'ren stroomen;
zoo word dan op hun maten meegenomen
gerust. - Nòg wacht de nacht: ùw ademhalen.

Herkenningen

Geboorte

Wanneer een vers is afgemaakt
en tot zijn eigen vorm gekomen,
dan wordt het èven aangeraakt
en gaat het leven er in stroomen.

De kleuren gloeien langzaam aan,
dan komt het aderwerk verschijnen;
de bloedklop doet zijn stuwning gaan
door nerven en vertakte lijnen.

Eén is er, die dit wonder ziet
nog van het eerste waas beslagen:
de maker zelf, die om het lied
zijn pijn en moeite heeft gedragen.

En diep verwonderd, oog in oog
met dit voltooid, bewegend leven,
dankt hij wie hem tot arbeid boog
en zóó zijn zegen heeft gegeven.

De vogel

Kwam een vogel gevlogen
in de pracht van zijn vlucht, -
waar zijn wieken bewogen
lag er kleur in de lucht.

Kwam een vogel gevlogen
en mijn hart hoog zich neer:
- wat mij zóó heeft bewogen,
laat het stem krijgen, Heer.

Kwam een vogel gevlogen
over water en wei;
in het licht van mijn oogen
streek hij neder bij mij.

De vlinder

De vlinder kwam van perk tot perk gevlogen,
tot rustend hij de wieken opensloeg,
daar lag op 't blauw, in schemerende bogen,
de sterrenhemel, die hij pralend droeg.

Op gronden van azuur stond uitgeschreven
der sterren stand in fijne stippeling, -
en rond die diepten was een zoom gedreven
van zwart, waarin de blik besterven ging.

Ik sprak, over dit hemelveld gebogen:
'doet gij mij zóó den diepsten zin verstaan?'
Een stem: 'verstond gij reeds uw eigen oogen
waarin dit alles mag gespiegeld staan?'

De fazant

Waar onverwacht het pad zich buigt
stond op een klein vak open land
tusschen de bosschen en het ruigt
in 't klare herfstlicht de fazant.

Geruischloos knielde ik op den grond,
mijn hand zocht waar de kijker hing, -
en nader schoof de held're ring
tot scherp het beeld geteekend stond.

Goudbruin, waarlangs in ademing
verdoffe' en gloeien rusteloos vloog, -
de staart die vleugen purper ving,
de kop met het juweelenoog.

En toen ik fel en feller zocht,
wist ik dat in dit klein stuk glas
de afgebeden lusthof was,
die voortaan ik betreden mocht.

De hazelaar

Voor A. Erichsen.

Onverwacht mij tegen
in 't nog wintersch jaar
op den sprong der wegen
bloeit de hazelaar.

Tegen 't licht gehangen
slingertjes van goud;
aanzelend, bevangen
raak ik aan het hout.

Trillend dwaalt van boven
't fijne wolken los;
en met bloei bestoven
in het naakte bosch

blijf ik in een beven
teruggehouden staan,
en ik raak nog even
't donker stamhout aan.

Onheil

De wilde roos heeft kort gebloeid dit jaar,
langs 't huis, waarin wij waren met elkaar.

Niet vol in de aar als anders stond het graan
op 't veld waardoor wij samen zijn gegaan.

De vrucht verschrompelt aan de tak dit keer, -
wellicht zien wij elkander nimmer weer.

Ontwaken

In de hééle vroege dag
ving de merel aan te zingen,
met een vlijmend-zoet doordringen
van wat diep verborgen lag.

Ving de merel aan te zingen, -
en ik wist: wij waren beiden
in ons samenzijn gescheiden,
toen ik roerloos luisterend lag.

In de hééle vroege dag
zong de merel van ons beiden, -
alles wat ik had verzwegen;
zong hij mij het afscheid tegen
van wie argeloos naast mij lag.

Het violenperk

Voor Titia en Martien.

Het ronde perk met donkere violen,
gevat in groen van zomergeurend gras, -
verzonken wereld waar ik kind in was,
in een verwonderd spelen weggescholen.

Het ronde perk met donkere violen,
purper, onpeilbaar zwart en smeulend bruin -
hier was het hart der paden in den tuin,
het middelpunt van droom en heerlijk dolen.

Het ronde perk met donkere violen, -
hoe boog ik dieper op hun zwaren gloed
naar het geheim, dat schemerend vermoed,
in hun fluweelen staren bleef verholen.

Het ronde perk met donkere violen, -
daar, turend in een ernstig bloemenhart,
wist ik voor 't eerst, in helle schrik verward,
de gave, slapende in mij verscholen.

Kinderland

Als ik ontwaakte onder 't zolderdak,
in goede geur van appelen en hout,
was het weer daar: de pijltjes tintelgoud
van 't licht, dat door de fijne spleten brak.

Eén streep, die trillend als een gouden speer
schuin inviel - ik kon, reikende opgericht,
mijn vinger doopen in die baan van licht, -
dan legde ik, bevredigd, mij weer neer.

En turend in die sterke wemeling
met warme gloed van leven binnenin,
heb ik vermoed, in schemerend begin
alles, wat later voor mij openging.

Zoo liggen steden in een gouden mist
bij lente -, op het mild-beschenen plein
gaan menschen, met in woord en samenzijn
een zacht geheim, dat tastend wordt gegist. -

In ieder ding vindt men het anders weer,
en langzaam wordt een samenhang onthuld. -
Ik lag verzonken, zalig en vervuld;
aan 't hoofdeind straalde de gouden speer.

Waddeneiland

Wat ik gezien heb op dien éénen dag
aan kleurend water en vervloeiend zand,
aan plante' en schelpen, liggend op de hand,
is méér dan nog mijn hart bevatten mag.

De eigen voetstap trad een ketting af
tusschen de vogelprenten op het strand
de duizenden - het was de verste rand
van menschenleven waar ik mij begaf

- tot in de stilte, vloeiend als een ring -

Water en lucht en tijdelooze tijd,
ik dronk het diep - tot aan die pareling
van klaarte openbarend ieder ding:
sterk straalt het in zijn kleur, zijn eigenheid.

En dit aanschouwen wordt zoo hemelwijd:
dan meet wie ééne schelp te rapen ging
en wegzinkt in die tint, die teekening,
het veld der velen dat hij overschrijdt.

De stem van het water

Voor Guus en Wies.

Een kleine beek heb ik ontmoet,
zoo lieflijk en doorschijnend rein,
doorbeefd van plekjes zonneshijn, -
ik voelde 't water met de voet.

Het trilde licht in rimpeling;
ik kon verlangen niet weerstaan
dit zilverige spoor te gaan, -
zacht was het water waar ik ging.

Zoo, langs de vochtig mossen rand,
bewoog zijn strooming voor mij uit,
met spiegeling van knikkend kruid
en groene varens, fijngetand.

En in de stilte van dit gaan
nam het geleidelijk van mij
bezit - mijn hart werd kalm en vrij
en van toevalligheid ontdaan.

Ik liep, verwonderd opgericht,
te turen in een nieuwen dag,
waar ik een held're inkijk zag
en mocht beseffen: dit is licht, -

waar eind'lijk mag doorzichtig zijn
der dingen arbeid met elkaar;
elk is in stand en kleur zoo klaar,
gevat als in een zilv'ren lijn.

Toen was de wereld nieuw gemaakt
en sprong het woord mij naar den mond
tot stamelend ik dit vragen vond:
'hebt gij mij, water, aangeraakt?

Zoo gij het waart, die mij dit gaf
vanzelve, wat ik heb gezocht
zóó lang vergeefs op steiler tocht,
ik smEEK u - neem het mij niet af!

En uit het water sprak een stem:
'Ik hoorde u, wees niet bevreesd:
wie ééns mijn lieveling is geweest,
hij blijft van mij, ik blijf van hem.'

Lex poëtarum

De wijsheid veler boeken
waarmee ik heb verkeer
in driftig borend zoeken,
het heeft mij niëts geleerd -
maar éénmaal was ik licht en vrij
bij lente op de lentewei;
dát heeft mij zien geleerd.

De stoeten van de velen
waarlangs ik ben gegaan,
hun buigen of bevelen
het heeft mij niëts gedaan -
dat ik, bij wie mijn vragen zag,
zoo veilig weggeborgen lag,
dát stak het licht mij aan.

Van 's werelds dwingend spreken,
dat in zijn eigenmin
Uw stilte wil verbreken
ontging mij steeds de zin -
maar dat ik in mijn tastend spel
het mischen van die verre wel,
dat ik zoo zielsvervoerend hoor
éénmaal gevangen houd - dáárvoor
zet ik mijn leven in!

Ars poëtica

Voor M.

Tuin van Epicurus

Voor de vrienden.

Gij die in eenvoud wilt tezamenhooren,
de tiende jaarkring sloot om onzen disch, -
waar vriendschap open als het zonlicht is
werd ons een ongepeild geluk beschoren.

In arbeid werd der uren goud ontgonnen;
de volle rijkdom van het eigen ik
vindt ieder terug, gespiegeld in den blik
van wie aan hem zijn klaarte heeft gewonnen.

Zie naar het licht - hoe kleurt het mild en stil
ons samenzijn. Wat grenzen zijn gesteld
aan wie het noodige slechts nemen wil?

Nog ongeweten wegen zult gij gaan.
Vriendschap - gij hebt haar reinigend geweld
alreeds beseft. Zoo weet: zij ving pas aan.

Stem van Epicurus

Nu komt de nacht over den diepen tuin
en zijn geheimen, die wij daags betraden, -
reeds rijst de maan voorbij de cederkruin,
wit valt het licht op perk en slingerpaden.

De vrienden rusten - ik wil dezen nacht
alleen zijn met de strenge sterrebeelden,
mij zelve peilend - wat ik heb gebracht
aan wie met mij de volle jaren deelden.

Zij kwamen, blinden in hun vurig streven -
maar wie mijn gaarde en mijn wet verkoos
heb ik der wijsheid held're spreuk gegeven:
voor al uw pijlen zij geluk de roos.

Ik zag hun zin in manlijkheid zich richten;
zij wonnen bij het rijpen van den tijd
dien blik, gewet aan vrijheids vergezichten,
waaraan ik klaar de mijnen onderscheid.

Gedachten vonden ongeweten banen
- hoe vlànden zij bij 't kruisen van elkaar! -
van woord en weerwoord ruischen deze lanen
en van vervuldheid is de nacht er zwaar.

Beladen tuin, die draagt het zoet verzamelen
der vrienden, in uw stilte is het goed
het kostbaar snoer te tellen van hun namen,
nu nadert wat hun liefde niet vermoedt.

Lucretius-vertaling

Een suizelen van regen aan de ruit
en binnen niets dan dit: te zijn gebogen
over den tekst, die voor de vraag der oogen,
de onafgewenden, langzaam zich ontsluit.

En dan de zware stuwing - een bewogen
dwingende arbeid, - tot het denken stuit
en luistert: helder hoorbaar het geluid
der eigen stem - het edelste vermogen.

De bijen

*Purpureosque metunt flores et flumina libant.
Vergilius.*

De donk're bijen brommen om de korven
waar bij de schuur de oude linde staat, -
ik denk aan de arbeid in de korf geborgen,
het langzaam groeien van de honingraat.

En wéér op deze plek - als zóóveel dagen -
bestormt mij plotseling een overvloed
van beelden, zóó in lichtglans toegedragen,
dat overstelpt ik de oogen sluiten moet.

Uren - terwijl de zoekende gedachten
zich allengs tot verbinding schikken gaan, -
de dag verstrijkt, het zwermen der bevrachte
gonzende dieren houdt gestadig aan.

Tot de avond invalt en ik neergebogen
mij dankend op den rijken dag bezin;
doordringend komt een zoemen langs gevlogen,
een late bij keert nog ter korve in.

Vagantes

De verre verte blauwt. - Wij trekken door de dalen
en zien der heuv'len oogsten in het heerlijk licht -
broeders in ééne spreuk, die zingend wij herhalen:
'der aarde schoonste spiegel is het gaaf gedicht.'

Ons is de goede zon, het ruischen van den regen,
de zoete lindengeur bij 't vallen van den nacht;
bij elken tweesprong waait een nieuwe droom ons tegen
en de gedachte kust het voorhoofd onverwacht.

Zoo hebben wij berooid den overvloed gevonden
en 't hechtste dak dat voor den sterv'ling is gebouwd:
bij wind en weer in elk getij te zijn verbonden
met Hem, die zich in 't land en in ons hart ontvouwt.

Tolstoi ploegende

Een ongemeten land - in zwoegen gaan de paarden,
de ploeglijn kleurt den grond met donker stremmend schrift;
laag hangt het wolkendek over de vale aarde.

Tolstoi, het ploeghout klemmend. Wat geladen drift
en zwijgenswil aan krachten overzwaar vergaarden
temt hij. De voren worden recht en scherp gegrift.

Als ver het land gekeerd ligt, wordt hem weidsch hergeven
de rust, zoo diep verzadigd als de aarde geurt.
En waar aan 't akkereind hij fronsend stilstaat, even,

eer voor het laatst den grond het grijpend ijzer scheurt,
voelt hij hoe losgewoeld, in siddering van leven,
de werking van het scheppen nieuw in hem gebeurt.

Sappho

Nòg staat haar voetstap in het gouden zand
en in de purp'ren branding wordt gesproken
met hère stem - hel, in den val gebroken -
de donk're omslag ruischend langs het strand.

Zij ging den zwaren gang: van het praegnant
begin, de vlam van drift ontstoken,
tot strenge en kuische arbeid en beloken
beluist'ren van een goddelijk verband.

Dit maakt ons ademloos bij haar ge luid
wanneer het stijgt, of donker zingt en klaagt;
het leven zelve beeft in dezen toon. -

Zooals de zee, die om dit eiland sluit,
verlangens oerzang naar de kusten draagt. -
Er is geen scheiding in hun beider schoon.

Vreugde in Holland

Vreugd is het in de groote wei te staan,
- water en bloei en lucht zoo ver men ziet -
het oog speurt hoe de vogels over gaan
en wet zijn scherpte aan een vrij gebied.

Vreugd is het, om waar levend water vliet
te zwemmen, wijd de armen uit te slaan:
dan tint'len de gedachten - men geniet
hun sterke stroom zoo vrij te voelen gaan.

En vreugd is in de liefde, gaaf en frank,
voor wie het hart zich koos tot zijn gezel,
de bloei der verten in elkanders oogen -

Maar schoonste vreugd, als dan des harten dank
zóó diep is, dat het op de zuiv're wel
der eigen taal vanzelve wordt gebogen.

Oorlogsverzen

Mei 1940

De geur van asch en van sering
komt in de warme nacht van Mei
beklemmend door het venster dringen,
krimpt terug, en golft opnieuw nabij.

In 't donker staat achter de oogen
het beeld: sering in een tuin
naast doode vensters, wreed verbogen
binten van staal en walmend puin.

Alles wat men geen naam kan geven,
het meest het denken, wrang en zoet,
aan wie ons lief zijn, schijnt te leven
in deze geur: een smaak van roet

ligt op de lippen. Hoeveel jaren
gaan langs ons in dit machteloos uur?
Men peilt vertwijfeld wat zij waren
en keert zich dichter naar de muur.

Rotterdam, Mei 1940.

Het carillon

Ik zag de mensen in de straten,
hun armoe en hun grauw gezicht, -
toen streek er over de gelaten
een luisteren, een vleug van licht.

Want boven in de klokketoren
na 't donker-bronzen urenslaan
ving, over heel de stad te hooren,
de beiaardier te spelen aan.

Valerius: - een statig zingen
waarin de zware klok bewoog,
doorstrooid van lichter sprankelingen,
'Wij slaan het oog tot U omhoog.'

En één tusschen de naamloos velen,
gedrongen aan de huizenkant
stond ik te luist'ren naar dit spelen
dat zong van mijn geschonden land.

Dit sprakelooze samenkomen
en Hollands licht over de stad -
Nooit heb ik wat ons werd ontnomen
zoo bitter, bitter liefgehad.

Oorlogsjaar 1941.